

Gatis Krūmiņš

DAŽI JAUNI FAKTI PAR 1949. GADA MARTA DEPORTĀCIJAS ORGANIZĒŠANU UN KOLEKTIVIZĀCIJU

Līdz šim visdetalizētāko pārskatu par PSRS okupācijas režīma organizēto Latvijas iedzīvotāju izsūtīšanu uz attāliem PSRS apgabaliem, kas notika 1949. gada 25. martā, sniedz Latvijas Valsts arhīva (LVA) izdevums "Aizvestie".¹ Šajā monumentālajā izdevumā ir publicēti un analizēti ne tikai visi svarīgākie šobrīd pieejamie ar deportāciju saistītie dokumenti, bet arī ziņas par visiem izsūtītajiem. Neapšaubāmi, šis izdevums, kurš kopā ar identisku darbu par 1941. gada 14. jūnija deportāciju veido trīs apjomīgus sējumus, ir viens no nozīmīgākajiem projektiem Latvijas vēstures iemūžināšanā pēc mūsu valstiskās neatkarības atjaunošanas. Vienlaikus jākonstatē, ka ar deportāciju organizēšanu un realizāciju saistīto jautājumu izpēti nebūt nevar uzskatīt par pabeigtu. Tiek apzināti arvien jauni dokumenti, kas ļauj paplašināt un padziļināt mūsu zināšanas par šiem Latvijas tautai traģiskajiem notikumiem. Daudzi dokumenti, kuri atrodas dažādos Krievijas arhīvos, joprojām nav apzināti. Ievērojama daļa 20. gadsimta četrdesmitos gadus raksturojošu dokumentu kā slepena joprojām pētniekiem nav pieejama. Šī raksta mērķis ir darīt zināmus vēsturniekiem un plašākai sabiedrībai vairākus dokumentus, kurus autoram izdevās atrast Krievijas Sociālpolitiskās vēstures arhīva fondos Maskavā 2008. gada maijā. Jau iepriekš, veicot pētījumus un iepazīstoties ar dokumentiem Latvijas Valsts arhīvā, konstatēju, ka Latvijas PSR varas institūcijām ir bijusi intensīva sarakste ar Vissavienības Komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālās komitejas (VK(b)P CK) Lauksaimniecības nodaļu, tāpēc izmantoju izdevību iepazīties ar šīs struktūras dokumentiem Maskavā. Jāpiebilst, ka vairākas aprakstu lietas līdz šim nebija piesaistījušas neviena vēstures pētnieka uzmanību. Tas lieku reizi apliecina, ka ir kļūdaini meklēt dokumentus par nozīmīgāko lēmumu sagatavošanu 20. gadsimta četrdesmitajos – piecdesmitajos gados vienīgi PSRS valdības, kā arī Komunistiskās partijas Biroja un Sekretariāta fondos.

Nozīmīgākais dokuments, kuru uzskata par atskaites punktu 1949. gada 25. marta deportācijas organizēšanā, ir PSRS Ministru padomes 1949. gada 29. janvāra lēmums *“Par kulaku un viņu ģimeņu, nelegālā stāvoklī esošo bandītu un nacionālistu ģimeņu, bruņotās sadursmēs nošauto un notiesāto bandītu ģimeņu, legalizējušos bandītu, kas turpina naidīgu darbību, un viņu ģimeņu, kā arī represēto bandītu atbalstītāju ģimeņu izsūtīšanu no Lietuvas, Latvijas un Igaunijas teritorijas”*.² Ar to ne tikai tika pieņemts lēmums par izsūtīšanu, bet arī noteikts izsūtāmo skaits no katras republikas (no Latvijas – 39 000 cilvēku), norādīti rajoni, kuros izsūtītie jāizvieto, kā arī dots precīzs akcijas realizācijas laiks – no 20. līdz 25. martam. Zīmīgi, ka lēmuma pirmajā punktā teikts, ka tas pieņemts pēc Lietuvas, Latvijas un Igaunijas komunistisko partiju un ministru padomju priekšlikuma, savukārt Latvijas PSR Ministru padomes 1949. gada 17. marta lēmumā *“Par kulaku ģimeņu izsūtīšanu ārpus Latvijas PSR”* norādīts, ka tas pieņemts saskaņā ar PSRS Ministru padomes 1949. gada 29. janvāra lēmumu.³ Līdz ar to abas institūcijas atsauca viena uz otru, bet atbildību par šo “iniciatīvu” neuzņemas. To, ka Latvijas PSR varas iestāžu lomas deportācijas gatavošanā izpētei līdz šim trūkst dokumentālu liecību, atzinis arī LVA vecākais referents J. Riekstiņš.⁴ Vienlaikus viņš pieņem, ka *“deportācijas iecerē un gatavošanā LK(b)P CK [Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālā komiteja. – G. K.] loma ir bijusi daudz lielāka, nekā tas tagad ir redzams arhīvu dokumentos”*.⁵ Līdz šim plašāk ir zināmi tikai fakti par to, ka Igaunijas PSR vadība centās nepieļaut Igaunijas iedzīvotāju izsūtīšanu ārpus tās teritorijas, piedāvājot (1948. gada 21. oktobrī) PSRS vadībai organizēt Igaunijas iekšienē tā sauktos kulaku ciematus, kuros tiktu ieviests komandanta režīms un stingra kontrole.⁶ Taču PSRS vadība šo ideju principiāli noraidīja, pēc tam Igaunijas Komunistiskās partijas vadītājs N. Karotamms pasteidzās šo “kļūdu” labot, 1949. gada 17. janvārī PSRS MP priekšsēdētājam J. Staļinam piedāvājot *“izdarīt pagriezienu šajā politikā [..], izsūtīt kulakus un viņu ģimenes”*.⁷ N. Karotamms arī tālredzīgi norādīja, ka *“izsūtīšanu vajag rūpīgi sagatavot un veikt vēl līdz 1949. gada pavasara sējai. Ļoti būtiski ir tas, lai šis pasākums notiktu vienlaicīgi Igaunijas, Latvijas un Lietuvas PSR”*.⁸ Nākamajā dienā – 1949. gada 18. janvārī J. Staļins tikās ar visiem trim Baltijas valstu komunistisko partiju vadītājiem. Tikšanās ilga tikai 45 minūtes, un tā bija pēdējā reize, kad “baltiešiem” bija tas gods tikties ar J. Staļinu.⁹ Šajā reizē arī tika panākti Baltijas vadības “priekšlikumi” iedzīvotāju izsūtīšanai.

Kā jau tika atzīmēts, par Latvijas PSR vadības attieksmi pret deportācijām pagaidām ir maz informācijas. Lielāku skaidrību šajā jautājumā vieš vairāki VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļas dokumenti. Pirmkārt tie precīzi norāda, ka kolektivizācija bija viens no tiem jau-

tājumiem, kuru risinājumu stingri kontrolēja Maskava. Uz Baltiju tika nosūtīti īpaši pārstāvji, lai iepazītos ar situāciju. Lēmumi tika pieņemti VK(b)P CK Sekretariāta līmenī, to pierāda VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļas vadītāja A. Kozlova 1948. gada 2. decembra ziņojums VK(b)P CK sekretāram G. Maļenkovam, kurā norādīts, ka, *“lai iepazītos ar kolektivizāciju Latvijas PSR, saskaņā ar Jūsu rīkojumu uz Latvijas partijas organizāciju tika nosūtīts VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļas instruktors biedrs P. Ļeļikovs. Biedra Ļeļikova ziņojumu nododu Jūsu izskatīšanai.”*¹⁰ P. Ļeļikovs Latvijas PSR atradās 1948. gada oktobrī – novembrī, minētais ziņojums tapa novembrī. Tas bija izsmeļošs pārskats par situāciju Latvijas PSR uz 13 lappusēm, un tajā analizēta ne tikai kolektivizācija, bet arī Latvijas PSR vadības un vietējo komunistu attieksme pret aktuāliem jautājumiem. **Dokuments liecina, ka LK(b)P vadība nebija deportācijas atbalstītāja, centās šo akciju, kā arī viensētu likvidāciju un ciematu būvi vismaz novilcināt.** Lūk, kā P. Ļeļikovs atreferē sarunu ar Latvijas Komunistiskās partijas vadītāju J. Kalnbērziņu un citiem LK(b)P vadītājiem: *“Centrālkomitejā biedrs Kalnbērziņš sarunā ar mums paziņoja, ka pēc viņa aprēķiniem kolektivizācija var beigties 1951.–1952. gadā. Tālāk viņš teica, ka kulakam Latvijā ir savas īpatnības. Tas nozīmē – viņš ir cieši saistīts ar inteliģenci – skolotājiem, ārstiem, agronomiem, advokātiem utt. Inteliģence – tie ir kulaku bērni vai bagāto zemnieku radi. Tāpēc kulaku izsūtīšana neglābjami skars inteliģenci. Pie tam Kalnbērziņš atsaucās uz Lietuvas PSR, kur, pēc viņa vārdiem, daļu kulaku jau izsūtīja, bet lietas nevis uzlabojās, bet pasliktinājās. “Lietuvā,” saka Kalnbērziņš, “CK sekretārs pa galvaspilsētu brauc bruņumašīnā, bet es savā pilsētā kājām staigāju.”*

Citā sarunā Kalnbērziņš teica, ka, līdzko kolektivizācija sasniegs 30–40%, viņš ierosinās jautājumu par kulaku izsūtīšanu ārpus republikas teritorijas republikas valdībai.

*Patlaban Latvijas PSR gandrīz netiek būvēti kolhoznieku ciemati. Pēc Latvijas Komunistiskās partijas sekretāru domām, jautājums par kolhoznieku ciematu būvi nav jāizvirza kā prioritārs uzdevums. Šis jautājums, pēc viņu domām, tiks risināts pakāpeniski un aizņems ilgāku laiku.”*¹¹

P. Ļeļikovs Latvijā atrada arī deportāciju piekritējus: *“Apriņķu un pagastu partijas un padomju organizāciju darbinieki, ar kuriem runājām, uzskata, ka attiecībā pret kulakiem jāpieņem singrāki mēri. Viņi uzskata, ka kulaku pārvietošana pagastu vai apriņķu robežās nedod rezultātu, jo kulaki saglabā zināmu politisku ietekmi un ir visa veida bandītisku grupu rezerve.*

Talsu apriņķa partijas sekretārs biedrs Sēja uzskata: “Lai labāk cīnītos ar bandītiskām grupām un vācu [! – G. K.] buržuāziski nacionālistisko pagrīdi, kā arī stabilizētu situāciju kolhozos, nepieciešams likvidēt bandītisko grupu un citu naidīgo elementu bāzi. Kulaku pārvietošana

no pagasta uz pagastu, pārbraukšana uz pilsētu – tie ir tikai pagaidu pasākumi (полумера), nepieciešams tos izsūtīt ārpus republikas.”

Jelgavas apriņķa partijas sekretārs biedrs Tropņikovs šajā jautājumā teica: “Liekas, ka Latvijas PSR apstākļos pienācis laiks pieņemt stingrākus mērus pret kulakiem, pēc veco republiku pieredzes tos izsūtīt no Latvijas, ar to atrisināsies arī otrs jautājums – viņi nebūs kolhozu masīvos.””¹²

Loģiski var izskaidrot, kāpēc totalitārais režīms vērsās pret tiem, kuri aktīvi pretojās okupācijas varai, bet nekādai loģikai nepakļaujas tā sauktā kulaku apkarošana. Šī no PSRS trīsdesmito gadu sākumā realizētās kolektīvizācijas pārmantotā dogma tika no Maskavas īpaši modri uzraudzīta. Tā sauktie kulaki – vienkāršie zemnieki bija iedzīti pilnīgā strupceļā. Ar nacionalizācijām aplaupīti un ekonomiskās un nodokļu politikas izputināti, šie cilvēki pat nedrīkstēja kļūt par kolhozu biedriem. Tiesiski viņi bija izsludināti ārpus likuma; analizējot okupācijas varas attieksmi pret šo cilvēku grupu, tā atbilst genocīdam pēc visiem starptautiskajiem standartiem. Šīs situācijas absurdim nespēja izprast daudzi vietējie okupācijas varas darbinieki. Par šo bīstamo antipartejisko nostāju ziņoja arī P. Ļeļikovs: “Partijas, padomju un lauksaimniecības organizācijas pielāvušas kulaku un citu klasu ziņā naidīgu elementu iekļūšanu kolhozos. Sakarā ar kolektīvizācijas sākumu zemnieku kulaku un turīgā daļa mainījusi taktiku, kulaki paši bieži izrāda aktivitāti kolhozu dibināšanā. Kulaki ir iniciatīvu grupu priekšgalā, [...] ieņem amatus. Tas notiek tāpēc, ka partijas, padomju un lauksaimniecības organizācijās nav pareiza attieksme pret kulakiem, kur uzskata, ka, ja kulaks ir mierīgs attiecībā pret padomju varu, tad šādu saimniecību var paturēt kolhozā un neuzskatīt par kulaku saimniecību.

LK(b)P CK sekretāram biedram A. Ņikonovam tika uzdots šāds jautājums: “Lūdzu izskaidrot – vai Padomju Latvijā ir ierobežojumi kulaku noteikšanā? Vai var iedalīt lojālos un nelojālos? Piemērs: saimniecība tika pakļauta divām reformām, saimniecības vadītājs ir mierīgs attiecībā ar padomju varu, pirmais iestājas kolhozā, nodod kolhozam visu, kas apvienojams. Apriņķa darbinieki uzskata, ka tādu saimniecību var pagaidām paturēt kolhozā. Vai tas būs pareizi?” Šis jautājums, kuru uzdeva Priekules MTS direktors, zināmā mērā atspoguļo ievērojamas partijas – padomju aktīva daļas viedokli.”¹³

Lielā mērā vadoties no sava darbinieka ziņojuma, VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļa turpināja deportācijas un kolektīvizācijas jautājuma tālāku virzību. 1948. gada 21. decembrī VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļas vadītājs A. Kozlovs nosūtīja VK(b)P CK sekretāram G. Maļenkovam dokumentu ar nosaukumu “Par kolhozu celtniecību Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR”, kurā teikts: “Ar mērķi turpināt kolektīvizācijas attīstību un organizatoriski saimnieciski nostiprināt esošos Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR kolhozus, VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļa uzskata par mērķtiecīgu:

1. *Nemot vērā, ka Lietuvā, Latvijā un Igaunijā ir nobrieduši apstākļi vēl plašākai kolhozu celtniecībai, realizēt kulaku un aktīvo vācu atbalstītāju izsūtīšanu ārpus Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR uz PSRS attāliem rajoniem.*

2. *Paplašināt MTS tīklu un palielināt traktoru ieviešanu.*

3. *Organizēt politisku masu un organizatorisku darbu zemnieku vidū.*²¹⁴

Balstoties uz savu darbinieku ziņojumiem, A. Kozlovs apkopoja informāciju un to nosūtīja VK(b)P CK sekretāram G. Maļenkovam. Cita starpā viņš konstatēja, ka “galvenā kļūda, kuru ir pieļāvuši Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR partijas, padomju un zemes orgāni, ir **kulaku un citu klasu ziņā naidīgu elementu iekļūšanas kolhozos nepamanīšana**”.¹⁵ Noklusējot iebildumus par kulaku diskriminēšanu un izsūtīšanu, A. Kozlovs secināja: “Daudzi partijas un padomju apriņķu un pagastu darbinieki uzskata, ka kulaku pārvietošana no vienas vietas uz otru pagasta vai apriņķa robežās nedod vēlamo rezultātu, jo kulaki turpina saglabāt zināmu politisko ietekmi zemnieku vidū un turpina būt dažādu bandītisku grupu rezerve. Turklāt **lidz ar kolektivizācijas pieaugšanu kulaku pārvietošana pagastu un apriņķu robežās turpmāk kļūs neiespējama**.”¹⁶ Šis ir ļoti atklāts un paties atzinums – okupācijas vara atzina par liekiem, kaitīgiem un nederīgiem apmēram 40 tūkstošus Latvijas iedzīvotāju, par pamatkritēriju nosakot viņu sociālo izcelsmi, nevis naidīgumu pret pastāvošo iekārtu. Lielākā daļa nepašaubāmi būtu pieņēmusi okupācijas varas spēles noteikumus un būtu “brīvprātīgi” iestājusies kolhozos, taču pat šī izvēles iespēja tika liegta.

A. Kozlovs analizēja arī tā saukto igauņu iniciatīvu par kulaku atstāšanu Igaunijas teritorijā: “Igaunijas K(b)P CK un Igaunijas PSR MP iesniegušas VK(b)P CK priekšlikumus cīņai ar kulakiem. Viņi piedāvā ieviest kulakiem, vācu atbalstītājiem un viņu ģimenes locekļiem pasu ierobežojumus, lai laupītu tiem iespēju nokļūt aizliegtos rajonos un pierobežā. Aizliegt kulakiem un vācu atbalstītājiem nekustamā īpašuma, liellopu, zirgu un lauksaimniecības inventāra pārdošanu, uzliekot kriminālatbildību par šo noteikumu neievērošanu. Turpmāk, kolektivizācijai pieaugot, veikt kulaku un vācu atbalstītāju piespiedu pārvietošanu uz noteiktiem Igaunijas PSR rajoniem, kur tiem tiks izveidoti speciāli ciemati ar Valsts Iekšlietu ministrijas noteiktu komandanta režīmu.

VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļa uzskata šos Igaunijas K(b)P CK un Igaunijas PSR MP priekšlikumus cīņai pret kulakiem par nepieņemamiem. Šie priekšlikumi neatrisina tādus uzdevumus kā vienlaicīgu triecienu pa kulakiem un viņu izolēšanu no darba zemniekiem. Šādos apstākļos kulaks vēl spēj saglabāt savu politisko ietekmi uz zemniekiem, bet republikas iekšienē izveidoti kulaku ciemati var kļūt par dažādu provokatīvu baumu un pretpadomju baumu avotiem.”¹⁷ Lai arī Igaunijas

varas iestādes savu pārdrošību 1949. gada janvārī steidza labot, šis un citas “kļūdas” tika paturētas prātā – un gadu vēlāk Igaunijas PSR partijas un valdības vadītāji savu amatu zaudēja.

Galvenais A. Kozlova secinājums bija: *“Pašreiz Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR ir nobrieduši labvēlīgi apstākļi kolektivizācijas atīstībai.”*¹⁸

VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļā tika sagatavots VK(b)P CK lēmumprojekts (divi varianti) “Par kolhozu celtniecību Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR”, kurš 1948. gada 21. decembrī tika iesniegts G. Maļenkovam. No šā lēmumprojekta vēlāk tapa abi zināmie PSRS vadības dokumenti – 1949. gada 28. janvāra PSRS MP lēmums *“Par palīdzības pasākumiem Lietuvas PSR, Latvijas PSR un Igaunijas PSR lauksaimniecībai”* un 1949. gada 29. janvāra lēmums *“Par kulaku un viņu ģimeņu, nelegālā stāvoklī esošo bandītu un nacionālistu ģimeņu, bruņotās sadursmēs nošauto un notiesāto bandītu ģimeņu, legalizējušos bandītu, kas turpina naidīgu darbību, un viņu ģimeņu, kā arī represēto bandītu atbalstītāju ģimeņu izsūtīšanu no Lietuvas, Latvijas un Igaunijas teritorijas”*. Lauksaimniecības nodaļas 1948. gada 21. decembra lēmumprojektā abi lēmumi bija apvienoti vienā,¹⁹ pirmajā–ceturtajā punktā runa bija par kolhozu celtniecības veicināšanu, papildu līdzekļu piešķiršanu kolhoziem un jaunu MTS veidošanu, politisko nodaļu veidošanu pie MTS, bet piektais skanēja šādi: *“Ņemot vērā, ka kulaki pretojas kolhozu veidošanai, apmelo kolhozus un sabotē partijas un valdības pasākumus, kas traucē kolhozu veidošanu, atzīt par nepieciešamu veikt kulaku un viņu ģimenes locekļu izsūtīšanu ārpus Lietuvas, Latvijas un Igaunijas PSR, veicot šo pasākumu vienlaicīgi visās šajās republikās pirms šā gada pavasara sējas.*

*Uzdot republiku partiju CK un MP kopīgi ar PSRS Valsts drošības ministriju un PSRS Iekšlietu ministriju iesniegt savus priekšlikumus VK(b)P CK un PSRS MP par šī pasākuma organizācijas termiņiem un kārtību.”*²⁰

Jāatzīst, ka, tiklīdz atslāba tiešs okupācijas režīma centrālo varas iestāžu spiediens no Maskavas, Baltijas republiku vadība, neskatoties uz tās vadošo kadru rūpīgu iepriekšēju atlasīšanu, sāka realizēt patstāvīgāku politiku. Tā, piemēram, 1944. gadā, vēl pirms atgriešanās Latvijas teritorijā, LK(b)P CK sekretārs J. Kalnbērziņš VK(b)P CK ar visai lielu entuziasmu rakstīja par kolhozu veidošanas perspektīvām, bet drīz pēc atgriešanās Latvijā – jau 1946. gadā bija novērojama tendence censties realizēt patstāvīgāku politiku. Tikai aktīva VK(b)P CK Latvijas biroja vadības iejaukšanās šīs tendences uz laiku apturēja. Taču pēc VK(b)P CK Latvijas biroja izformēšanas 1947. gadā atkārtotās iepriekšējā situācija – 1948. gada sākumā Latvijas PSR vadība atkal sāka novirzīties no partijas ģenerālās līnijas gan lauksaimniecības politikā,²¹ gan cenšoties atjaunot nesen (1946. gadā) par buržuāzisko

nacionālismu no amata atlaistā LK(b)P CK 3. sekretāra J. Jurgena ietekmi. Bija nepieciešama īpaša vizīte pie J. Staļina, kā arī tīrīšanas Igaunijas PSR vadībā 1949.–1950. gadā, lai atkal piespiestu Latvijas PSR vadību kļūt paklausīgu. Nākamā patstāvības pieaugšanas reize bija jau pēc J. Staļina nāves – piecdesmito gadu otrajā pusē, kas beidzās jau ar daudz nopietnākām, labi zināmām sekām 1959. gadā.

SECINĀJUMI

1. Iniciatīva par 1949. gada 25. marta deportāciju nepārprotami nāca no centrālajām PSRS varas institūcijām Maskavā.

2. Sākotnējo darbu, nosūtot darbiniekus uz Baltiju un izstrādājot nepieciešamos likumprojektus, veica VK(b)P CK Lauksaimniecības nodaļa 1948. gada otrajā pusē.

3. Dokumenti pierāda, ka 1949. gada 25. marta deportācija bija visciešākajā veidā saistīta ar lauksaimniecības kolektivizāciju.

4. Sākotnēji Baltijas padomju republiku vadība (vismaz Latvijā un Igaunijā) centās no iedzīvotāju deportācijām izvairīties vai tās vismaz novilcināt, taču pēc Maskavas izdarīta spiediena (vizīte pie paša J. Staļina) bez ierunām piekrita to realizācijai.

5. Okupācijas varas realizētā politika attiecībā pret ievērojamu Latvijas zemniecības daļu, faktiski to izsludinot ārpus likuma un visbeidzot deportējot no Latvijas teritorijas, bija diskriminācija ar genocīda pazīmēm.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

¹ Aizvestie. – Latvijas Valsts arhīvs, 2007.

² Turpat. – 82., 83. lpp.

³ Turpat. – 97. lpp.

⁴ Turpat. – 21. lpp.

⁵ Turpat.

⁶ Krievijas Sociālpolitiskās vēstures arhīvs (turpmāk – KSVa), 17. fonds, 138. apraksts, 8. lieta, 161. lapa.

⁷ Aizvestie. – 19. lpp.

⁸ Turpat.

⁹ Зубкова Е. Прибалтика и Кремль. – Москва, 2008. – С. 145.

¹⁰ KSVa, 17. f., 138. apr., 8. l., 140. lp.

¹¹ Turpat, 153. lp.

¹² Turpat, 152. lp.

¹³ Turpat, 145. lp.

¹⁴ Turpat, 154. lp.

¹⁵ Turpat, 160. lp.

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Turpat, 161. lp.

¹⁸ Turpat.

- ¹⁹ 1948. gada 28. decembrī PSRS MP pieņēma atsevišķu lēmumu “Par palīdzību Latvijas PSR kolhoziem, sovhoziem un MTS”, kurā bija izklāstīts plāns par plašu finansiālu un tehnisku palīdzību Latvijas PSR kolektivizācijas laikā, kā arī akceptēti vairāki Latvijas PSR vadības priekšlikumi par izmaiņām lauksaimniecības pārvaldē sakarā ar kolhozu skaita palielināšanos. (Sk. KŠVA, 17. f., 138. apr., 7. l., 19.–27. lp.)
- ²⁰ KŠVA, 17. f., 138. apr., 8. l., 168. lp.
- ²¹ Jau 1946. gadā VK(b)P CK Latvijas biroja vadība norādīja Latvijas PSR vadībai, ka “*mums tagad kolhozi jābūvē*”, 1947. gadā biroja darbinieki uzsāka aktīvu darbu kolektivizācijas gatavošanā, šo sfēru bez pārspilējuma var nosaukt par biroja 1947. gada darbības prioritāti.

Gatis Krūmiņš

SOME NEW FACTS ABOUT THE ORGANIZATION OF THE DEPORTATION OF MARCH 1949 AND COLLECTIVIZATION

Summary

The deportation of 1949 was one of the most tragic episodes in the history of the Baltic States. Documents found in the Sociopolitical State Archives of the Russian Federation presented new facts and nuances. In 1948, the Agricultural Department of the Central Committee of the Soviet Communist Party (CPSU) in Moscow worked out a scheme of collectivization, i.e. organization of collective farms (sovkhozes and kolkhozes) in the Baltic republics. Previous to collectivization thousands of the so-called “kulaks” and their families had to be deported to Siberia in order to neutralize possible obstructionists. The first reaction of the Baltic communist party leaders to the planned deportation was negative but after pressure from the “centre” and an audience “granted” to them by Joseph Stalin all three first secretaries of the Baltic communist parties acquiesced in this scheme. The soviet government officials strictly saw to the political and economical discrimination of the “kulaks” (in fact the owners of the most prosperous farms and their families). This policy of the soviet regime culminated on 25 March 1949 when in accordance with the scheme thousands of families of Baltic farmers were deported to Siberia.

Iesniegts 26.09.2008.